

– визначення моделі використання газорозподільних мереж (укладання довгострокових експлуатаційних договорів або приватизація);

– інфраструктурна, правова та організаційна підготовка до придбання газу на віртуальних торговельних пунктах (ВТП) країн ЄС (Австрії, Німеччини, Нідерланди);

– розробка законодавства з підготовки інтернаціоналізації ринку України, у тому числі щодо участі іноземних юридичних осіб у формуванні комплексу ринкових послуг на базі підземних сховищ газу України;

– поступове введення в практику спотових та ф'ючерсних операцій для визначення ринкової ціни на природний газ через прозорий механізм її формування.

Україні слід адаптувати до нормативного простору ЄС національні закони та запровадити стандарти ЄС щодо якості та надійності енергопостачання з врахуванням необхідності зменшення впливу держави в цьому секторі економіки, лібералізації ринків енергоносіїв, приваблення інвестицій, зменшення енергомосткості економіки, а також створення адекватного цим завданням регуляторно-управлінського простору.

Цілком очевидно, що головним пріоритетом державного регулювання і управління діяльністю вітчизняних газотранспортних мереж також повинні бути соціально-економічними, а всі інші показники техніко-технологічного, зовнішнього і внутрішньополітичного та глобалізаційного характеру, слід вважати вторинними. Це, звичайно, вимагатиме як масштабного перегляду і реформатування діючого нормативно-правового поля, так і перегляду традиційних критеріїв державного регулювання і управління цим стратегічно важливим сектором національної економіки.

Список використаних джерел

1. Нова енергетична стратегія України до 2020 року: безпека, енергоефективність, конкуренція. [Електрон. ресурс]. – Ре-

жим доступу: http://www.razumkov.org.ua/upload/Draft%20Strategy_00%20%287%29.pdf.

2. Regulation (EC) №713/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 establishing an Agency for the Cooperation of Energy Regulators (Text with EEA relevance) // Official Journal. – L 211. – 14.08.2009. – P. 1–14.

3. Regulation (EC) №714/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on conditions for access to the network for cross-border exchanges in electricity and repealing Regulation (EC) №1228/2003 (Text with EEA relevance) // Official Journal. – L 211. – 14.08.2009. – P. 15–35.

4. Regulation (EC) №715/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on conditions for access to the natural gas transmission networks and repealing Regulation (EC) №1775/2005 (Text with EEA relevance) // Official Journal. – L 211. – 14.08.2009. – P. 36–54.

5. Directive 2009/72/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in electricity and repealing Directive 2003/54/EC (Text with EEA relevance) // Official Journal. – L 211. – 14.08.2009. – P. 55–93.

6. Directive 2009/73/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in natural gas and repealing Directive 2003/55/EC (Text with EEA relevance) // Official Journal. – L 211. – 14.08.2009. – P. 94–136.

7. Спільна заява. Спільна ЄС – Україна міжнародна конференція щодо модернізації газотранзитної системи України. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakonO.rada.gov.ua/laws/show/994_989.

8. Шостий спільний звіт Україна – ЄС. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-enegey.org/post/18400>.

9. Закон України «Про засади функціонування ринку природного газу». [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2467-17>.

10. Закон України «Про ринок природного газу» [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakonO.rada.gov.ua/laws/show/329-19>.

УДК 339.923:338.23:336.74

Р.П. ЩАВА,

к.н. держ. упр., докторант кафедри міжнародного обліку і аудиту,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Фінансові та монетарні критерії конвергенції

У статті розглядається одна з головних цілей створення євро – усунення асиметрії механізму колективного плавання валют, учасники якого в односторонньому порядку пристосовувалися до економічної політики Німеччини, що не пояснює той факт, що для Економічного і валютного союзу (ЕВС) також характерна висока ступінь асиметрії. В статті також досліджуються та аналізуються причини виникнення асиметрії: послаблення дії автоматичних стабілізаторів економіки через зникнення валютного ризику, звуження інструментарію грошово-кредитної політики країн зі слабкими фінансовими системами, зсув показника інфляції єврозони у бік трьох найбільших країн.

Ключові слова: економічний союз, монетарний союз, грошово-кредитна політика, фінансова політика, фінансова система.

Р.П. ЩАВА,

к. н. гос. упр., докторант кафедри міжнародного учета и аудита,
Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

Финансовые и монетарные критерии конвергенции

В статье рассматривается одна из главных целей создания евро – устранение асимметрии механизма коллективного плавления валют, участники которого в одностороннем порядке приспособились к экономической политике Германии, что не объясняет тот факт, что для Экономического и валютного союза (ЭВС) также характерна высокая степень асимметрии. В статье также исследуются и анализируются причины возникновения асимметрии: ослабление действия автоматических стабилизаторов экономики из-за исчезновения валютного риска, сужение инструментария денежно-

кредитной политики стран со слабыми финансовыми системами, смещение показателя инфляции еврозоны в сторону трех крупнейших стран.

Ключевые слова: *экономический союз, монетарный союз, денежно-кредитная политика, фискальная политика, финансовая система.*

*R. SCHAVA,
PhD in Public Administration, doctoral student of international accounting and auditing,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

Financial and monetary convergence criteria

The article describes one of the main goals of the euro – the elimination of the asymmetry of the mechanism of collective swimming currencies, whose members unilaterally adjust to the economic policy of Germany, that does not explain the fact that the Economic and Monetary Union (EMU) is also characterized by a high degree of asymmetry. The article also examines and analyzes the causes of asymmetry: the weakening of automatic stabilizers of the economy because of the disappearance of exchange rate risk, narrowing tools of monetary policy of countries with weak financial systems, offset the inflation in the euro zone towards the three largest countries.

Keywords: *economic union, monetary union, monetary policy, fiscal policy, the financial system.*

Постановка проблеми. Розвиненість теорії і практики оцінки критеріїв конвергенції в економічній сфері контрастує з недосконалістю понятійно-категоріального апарату конвергенції у валютно-фінансовій сфері.

Валютно-фінансова інтеграція – невід’ємна частина і в той же час відносно самостійна вища форма економічної інтеграції, яка, своєю чергою, будується на базі посилення конвергенції господарського життя. На відміну від глобалізації економіки та фінансової глобалізації, до якої залучена більшість країн із ринковою економікою незалежно від рівня їх економічного розвитку, учасниками валютно-фінансової інтеграції стають лише держави, які зробили свідомий вибір на користь об’єднання.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичні аспекти наукової та монетарної конвергенції в умовах глобалізації світового господарства взагалі та європейської інтеграції зокрема глибоко досліджувалися в працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених: Д. Ашворз, Л. Барбоне, А. Бенассі-Квере, Т. Варін, В. Егерт, А. Квамі, А. Нибур, Х. Сала-і-Мартін, Р. Фенге, М. Халет І. Бураковського, І. Благуна, В. Вишневецького, Л. Демиденка, Ю. Козака, Д. Лук’яненко, З. Луцишин, Ю. Макогона, П. Мельника, О. Мозгового, А. Поручника, В. Чужикова та багатьох інших.

Метою статті є дослідження основних критеріїв фінансової та монетарної конвергенції в умовах глобалізації і розвитку міждержавного співробітництва.

Виклад основного матеріалу. Під конвергенцією розуміється зближення, уподібнення економік, їх господарських і економічних укладів та інституційних механізмів.

На сьогодні поняття «валютна інтеграція» трактується у спеціальній літературі по-різному. Так, професор Л.Н. Красавіна дане поняття визначає як процес координації валютної політики, формування наднаціонального механізму валютного регулювання, створення міждержавних валютно-кредитних і фінансових організацій [1]. На думку професора В.Я. Плищика, валютно-фінансова інтеграція – це вища ступінь економічної інтеграції, в процесі якої визрівають і забезпечуються необхідні умови для проведення єдиної грошово-кредитної і валютної політики, фіксації взаємних курсів валют і при необхідності – введення наднаціональної грошової одиниці з метою забезпечення макроекономічної рівноваги в регіоні та подальшого поглиблення економічної інтеграції [1].

Таким чином, якщо в першому визначенні валютно-фінансова інтеграція трактується як рання стадія об’єднання, характерна, наприклад для моделі ЄС до введення євро, то в другому – робиться швидше акцент на цільовий орієнтир валютної інтеграції – створення передумов для формування економічного та валютного союзу. На нашу думку, під валютно-фінансовою інтеграцією в загальному сенсі слід розуміти процес зближення грошових і валютних систем держав-членів з метою формування єдиних монетарних умов на території об’єднання і проведення узгодженої валютної політики щодо третіх країн.

Виходячи з даного визначення основні цілі валютно-фінансової інтеграції можна сформулювати таким чином: по-перше, вирівнювання відтворювальних пропорцій на території регіону на основі зближення вартості капіталу; по-друге, формування єдиного монетарного простору, усунення розбіжностей в процентній політиці та в процедурах надання ліквідності; по-третє, узгодженість у підходах до регулювання динаміки обмінних курсів по відношенню до валют третіх країн; по-четверте, поступове заміщення в регіональному обороті міжнародних грошових одиниць національними валютами і створення передумов для запровадження колективної регіональної валюти.

Валютно-фінансова конвергенція невіддільна від конвергенції в економічній сфері. Однак питання про первинність етапів об’єднання – на основі валютних або відтворювальних механізмів – є дискусійним. Перший підхід: валютна сфера на відміну від матеріального виробництва найбільшою мірою тягнє до інтеграції. До цього погляду примикає позиція європейських вчених «монетаристів» (Франція), які стверджують, що в основі об’єднання має знаходитися створення валютного союзу на базі фіксованих валютних курсів і єдиної грошово-кредитної політики. На іншому полюсі вирішення проблеми знаходяться так звані економісти (Німеччина), які наполягають на пріоритетному вирівнюванні макроекономічних передумов об’єднання при збереженні певної відособленості національних валютно-фінансових систем і підтримці плаваючих валютних курсів аж до завершальної стадії інтеграції.

У рамках ЄС компроміс двох позицій був знайдений у встановленні меж взаємних коливань валют, які поступово звужувалися аж до запровадження єдиної валюти євро в 1999 році. Привабливість ідеї про первинність валютної складової інтеграції, вочевидь, обумовлена простотою її реалізації порівняно з загальноекономічною інтеграцією. Здається, набагато про-

стіше досягти узгодженості підходів у реалізації монетарної політики, узгоджено послабити обмеження на рух капіталу або ввести межі коливань курсів національних валют, ніж прийти до домовленостей про зближення принципів податкової політики або добитися узгодженості у сфері митних тарифів. Тим не менш ми підтримуємо думку вчених, які вважають, що інтеграція у валютній сфері, мабуть, повинна виступати «надбудовним» механізмом, який заснований на економічному базисі як у формі розвитку виробничої кооперації та спеціалізації в господарствах країн – членів об'єднання, так і у формі вирівнювання макроекономічних пропорцій.

Сама по собі логіка економічної інтеграції – від створення платіжного союзу, через єдиний митний простір – до економічного і валютного союзу – полягає в поступовому вирівнюванні відтворювальних умов між учасниками об'єднання. Лише після створення спільного ринку товарів, послуг та капіталу встановлення єдиних тарифів для товарів, що перетинають кордони співтовариства, вироблення загальних правил оподаткування, розподілу бюджетних трансфертів, валютні курси максимально зможуть відображати співвідношення порівняльних витрат створення одиниці вартості в господарстві тієї чи іншої країни. Саме з цього моменту курс перетворюється на свого роду технічний, обліковий механізм, який може бути або зафіксований, або замінений єдиною валютою. Спроба зафіксувати курсові співвідношення раніше цього моменту неминуче призведе до отримання переваг країнами, відтворювальні умови в яких м'якше, ніж у партнерів (наприклад, у силу меншого податкового навантаження). Хоча пізніше ці пропорції неминуче вирівнюються, первісний ефект від фіксації валютних курсів в даному випадку буде носити дискримінаційний, перерозподільний характер.

Діалектика співвідношення між відтворювальним і валютно-фінансовими компонентами конвергенції не вичерпується прямим зв'язком «базис – надбудова». У процесі інтеграції ці компоненти активно впливають один на одного: навіть при відсутності належної конвергенції господарських механізмів зближення підходів до реалізації монетарної політики і першою чергою до реалізації політики обмінного курсу здатного істотно прискорити процеси господарської дифузії на території об'єднання. У той же час поглиблення господарської кооперації вимагає підвищення передбачуваності ведення економічної діяльності, більш тісного використання національних валют у розрахунках і, таким чином, сприяти руху в напрямі валютно-фінансової конвергенції.

Незважаючи на важливість валютно-фінансових аспектів побудови економічного об'єднання, питанням конвергенції приділяється недостатньо уваги як в національній, так і в зарубіжній літературі. З теоретичного погляду найбільш опрацьованими є підходи до оцінки рівня конвергенції у валютно-фінансовій сфері, розроблені в рамках теорії оптимальних валютних зон (ОВЗ). Відповідно до поглядів автора теорії – лауреата Нобелівської премії з економіки Р. Манделла – весь світовий фінансово-економічний простір може бути поділений на кілька валютних зон, між якими міг би діяти режим вільно плаваючих валютних курсів. У середині валютних зон між економічно взаємопов'язаними країнами найбільш ефективним є режим безвідкличної фіксації курсових співвідношень. Як основну передумову фіксації обмінних курсів автор теорії ОВЗ обумовлює необхідність створення високої внутрішньої

мобільності факторів виробництва. У цьому випадку система плаваючих валютних курсів стає непотрібною і навіть шкідливою. Для країн, що входять у валютний союз, оптимальним є відмова від самостійної монетарної і валютної політики і делегування цих функцій наднаціональним органам регулювання, оскільки вигоди від взаємної фіксації обмінних курсів (зниження валютних ризиків, скорочення трансакційних витрат, поява єдиних орієнтирів монетарної політики) перевищують витрати [2]. Основний постулат Р. Манделла для формування критеріїв конвергенції в країнах ОВЗ: дві або більше країн отримують економічні вигоди від фіксації курсів валют по відношенню один до одного і відмови від суверенітету в галузі монетарної політики лише в тому випадку, коли економічні цикли цих країн мають високу кореляцію між собою.

Інший нобелівський лауреат, П. Кругман, розвиваючи базисні положення теорії ОВЗ, доповнює критерій ефективної інтеграції: дві або більше країн можуть утворювати валютний союз у разі значного обсягу взаємної зовнішньої торгівлі і при відсутності глибоких асиметричних шоків впливів на економіку країн об'єднання [3].

У той же час, на думку Р. Манделла, навіть у разі реалізації проекту побудови ОВЗ міжнародна конкуренція у валютній сфері не зникне, вона буде реалізовуватися на рівні курсоутворення між регіональними валютними зонами. У разі переключення попиту з товарів однієї валютної зони на товари іншої валютної зони механізм гнучких курсів дозволить скорегувати виникаючий дисбаланс за рахунок зміни курсових співвідношень між регіональними валютами [4]. На практиці зв'язок між економічними циклами в різних країнах рідко буває жорстким, тому при формуванні критеріїв відбору в потенційний валютний союз акцент робиться на аналіз реакції його потенційних учасників на ті чи інші зовнішні впливи (наприклад, на різке підвищення цін на паливо та інші види сировини).

Таким чином, основним критерієм конвергенції, що виходить з теорії ОВЗ, слід визнати синхронізований відгук економік країн-членів на зовнішні шоки. На наш погляд, ця теза може бути застосована не лише до реального сектору економіки, а й до реакції національних фінансових ринків, а також до дій монетарної влади, спрямованої на демпфірування негативного зовнішнього впливу. Також аналіз ступеня конвергенції у валютно-фінансовій сфері на основі кількісних показників, як це прийнято в рамках Маастрихтських критеріїв, навряд чи можливо застосувати, оскільки країни-члени об'єднання використовують різні моделі фінансування та спираються на різні способи мобілізації інвестиційних ресурсів тощо. Більш ефективним в даному випадку є метод системного аналізу, заснованого на зіставленні якісних аспектів фінансового середовища в країнах об'єднання і їх моделі інтеграції в систему міжнародного руху капіталу.

На нашу думку, системний аналіз ступеня валютно-фінансової конвергенції економічного об'єднання має будуватися на основі таких принципів:

- По-перше, ступінь розвитку фінансових ринків. Даний принцип аналізу конвергенції заснований на порівнянні домінуючих форм фінансування реального сектора економіки. Переважання боргового фінансування на основі кредитів банків або фінансування, що базується на емісії фінансових інструментів, впливає на ступінь адаптації фінансових посе-

редників і нефінансових підприємств до зміни цінових і нецінових умов на зовнішніх ринках капіталу.

• По-друге, модель інтеграції в систему міжнародного руху капіталу. Ступінь залучення країни в транскордонні потоки капіталу характеризує її схильність до зовнішніх шоків. Найбільшою мірою до негативних ефектів схильні країни, що проводять експансію на міжнародні ринки капіталу. Ступінь конвергенції в країнах об'єднання вище, якщо вони одночасно є або чистими кредиторами, або чистими позичальниками у решти світу. Це зближує їх реакцію на зовнішні валютно-фінансові шоки.

• По-третє, ступінь доступу до зовнішніх ринків та обсяги зовнішнього фінансування. Доступ до міжнародного ринку зовнішнього фінансування характеризує модель фондування внутрішніх інвестицій, а також величину валютних ризиків, які бере на себе економіка. Країни з високим обсягом зовнішнього фінансування найбільш уразливі з погляду зовнішніх загроз і вимагають більш оперативних і кардинальних заходів валютно-фінансового регулювання.

• По-четверте, характеристика реакції на зовнішні шоки на валютно-фінансовому ринку з боку органів монетарного регулювання. Заходи монетарного регулювання визначаються як об'єктивними факторами (ємність і ступінь інфраструктурної розвиненості ринків), так і історико-культурними традиціями. Проте уряди окремих країн об'єднання обирають для себе комплекс найбільш дієвих з їхнього погляду заходів протидії зовнішнім шокам. До основних питань, на які відповідає модель адаптації інститутів монетарного регулювання до зовнішніх шоків, слід віднести: вибір між інструментарієм відсоткової політики і заходами валютної політики, позиція уряду відносно валютних інтервенцій і точка зору щодо готовності підтримати

обмінний курс національної валюти, ступінь гнучкості у валютних обмеженнях, статус інфляційної мети в ієрархії орієнтирів центрального банку, типова реакція на рух «гарячого» капіталу та інше. Схожість процедур монетарного регулювання в країнах об'єднання значною мірою зумовлює готовність монетарної влади йти на узгодженість монетарної політики та прийняття спільних заходів щодо протидії зовнішнім шокам.

Висновки

Таким чином, валютно-фінансова конвергенція є невід'ємною складовою частиною загальноекономічної конвергенції, вона активно впливає на зближення відтворювальних умов в країнах об'єднання, а також дозволяє скоординовано протидіяти зовнішнім шокам. Рівень валютно-фінансової конвергенції пропонується визначати на основі критеріїв, що виходять з базових принципів теорії ОВЗ, – за ступенем синхронності реакції фінансових ринків та органів монетарного регулювання на зовнішні шоки.

Список використаних джерел

1. Пищик В.Я. Тенденции и перспективы валютного сотрудничества в рамках СНГ с учетом мирового опыта / Формирование интеграционных объединений стран СНГ: финансовый, валютный, банковский аспект. – М.: Финансы и статистика, 2006.
2. Mundell R.A. The Monetary Dynamics of International Adjustment under Fixed and Flexible Exchange Rates // Quarterly Journals of Economy. May 1960. – P. 227–257.
3. Krugman P. Policy Problems of a Monetary Union. In: P. De Grauwe and L. Papademos (eds.). The EMS in the 1990's. London: Logman, 1990.
4. Mandell R.A. A Theory of Optimum Currency Area // The American Economic Review. 1961. September. Vol. 51. №4. P. 657–665.

О.М. СЕРГИЄНКО,

к.е.н., доцент, завсектором НДЕІ Мінекономрозвитку і торгівлі України

Концептуальні особливості прогнозування показників СНР за секторами економіки

У статті розглянуті особливості прогнозування показників СНР за секторами економіки. Описана розроблена модель прогнозування на короткостроковий період. Визначено, що саме секторний розріз моделі дозволяє передбачати наслідки регулюючого впливу держави на результати економічної діяльності окремих груп інституційних одиниць, виявляти роль кожного сектору у формуванні найважливіших макроекономічних агрегатів.

Ключові слова: прогноз, модель, екзогенні показники, СНР, інституційні сектори, рахунки.

Е.Н. СЕРГИЄНКО,

к.э.н., доцент, завсектором НИЭИ Минэкономразвития и торговли Украины

Концептуальные особенности прогнозирования показателей СНС по секторам экономики

В статье рассмотрены особенности прогнозирования показателей СНС по секторам экономики. Описана разработанная модель прогнозирования на краткосрочный период. Определено, что именно секторный разрез модели позволяет предсказать последствия регулирующего влияния государства на результаты экономической деятельности отдельных групп институциональных единиц, выявлять роль каждого сектора в формировании главных макроекономических агрегатов.

Ключевые слова: прогноз, модель, экзогенные показатели, СНС, институциональные сектора, счета.

О.М.СЕРГИЄНКО,

phD economics, associate professor, зав.сектором SRIE Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine

Conceptual features of prognostication of indexes of SNR are after the sectors of economy

In the article the considered features of prognostication of indexes of SNR are after the sectors of economy. The developed model of prognostication is described on a short-term period. Certainly, that exactly the sectoral cut of model allows to foresee